herpy

JASZCZURKI WŁAŚCIWE

jaszczurka zielona

Lacerta viridis

Lacerta viridis to duża, smukła jaszczurka aktywna w dzień, pochodząca z ciepłych, nasłonecznionych stoków i zarośli Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej. Ma zielone ciało, czarne plamki i ogon stanowiący dwie trzecie długości. Gatunek osiąga 25-40 cm, żywi się owadami i innymi drobnymi zwierzętami i wymaga słońca, dużego terrarium lub terrarium zewnętrznego oraz chłodnej zimowli.

Rodzina: Lacertidae Nazwa angielska: Eastern Green Lizard

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**25-40 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**5-10 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Skalny i naziemny**
Środowisko	**Tereny skaliste i lasy i łąki strefy umiarkowanej**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**150 × 60 × 75 cm** D × S × W dla 2 dorosłych osobników
Temperatura w dzień	**22-30 °C**
Miejsce wygrzewania	**38-45 °C**
Temperatura w nocy	**12-18 °C**
Wilgotność	**40-60%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Zalecane** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**4-6 °C** 8-12 tygodni
Pokarm	**Owady i dżdżownice i ślimaki**
Utrzymanie	**Pojedynczo, w parach lub jeden samiec z kilkoma samicami**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**12-36 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**4-24 jaj**
Zniesienia w roku	**1-2**
Inkubacja	**70-100 dni** przy 26-28 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Niewymieniony**
Załącznik unijny	**Niewymieniony**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Lacerta viridis jest jedną z największych jaszczurek Europy. Ciało jest smukłe, głowa wydłużona, a dorosłe osobniki mają lśniąco zielone ubarwienie. Ogon stanowi około dwóch trzecich całkowitej długości i, jak u innych jaszczurek, może zostać odrzucony w razie zagrożenia. Odrasta, ale zamiast nowych kręgów ma chrzęstny pręt. Ciało (od pyska do kloaki) osiąga zwykle do 13 cm. Dorosłe osobniki mają 25-40 cm długości, około 35 cm w Europie Środkowej i 40 cm lub więcej w Europie Południowej.

Dorosłe zwierzęta są zielone z mniej lub bardziej wyraźnymi czarnymi kropkami, a brzuch mają bez plam. Samiec ma niebieskie gardło, przynajmniej w okresie godowym, a także większą głowę, wyraźniejsze pory udowe i szerszą nasadę ogona niż samica. Samica jest często jaśniej zielona, niektóre mają jasne linie wzdłuż grzbietu. Świeżo wyklute młode są brązowe, prawie bez rysunku i ważą około 1 g. Ich gardło jest białawe do brązowego i jest to najpewniejsza cecha odróżniająca je od *Lacerta bilineata*, której młode mają już zieloną spodnią stronę głowy.

Gatunek przez długi czas uznawano za jeden gatunek razem z *Lacerta bilineata*. Dorosłych osobników nie da się pewnie odróżnić, ale gatunki różnią się genetycznie, jaja *L. viridis* wylęgają się później, a część samic z krzyżówek jest bezpłodna. Zwierzęta w handlu mogą więc być błędnie oznaczone: jeśli nie znasz pochodzenia zwierzęcia, nazwa gatunkowa jest niepewna.

Zwierzę jest szybkie, płochliwe i czujne i tylko powoli przyzwyczaja się do obecności człowieka. To zwierzę do obserwowania i pielęgnowania, nie do brania na ręce. Dorosłe samce są silnie terytorialne i nie mogą mieszkać z innym samcem.

Występowanie i środowisko

Lacerta viridis występuje od Austrii, Czech, Słowacji i Węgier przez cały Półwysep Bałkański po wybrzeża Morza Czarnego w Rumunii, Mołdawii, południowo-zachodniej Ukrainie i Turcji, gdzie ciągnie się wzdłuż czarnomorskiego wybrzeża na wschód. Na południowym zachodzie sięga Słowenii, Chorwacji i północno-wschodnich Włoch, na południu Albanii, Macedonii Północnej i Grecji, także Samotraki i Eubei.

W Niemczech żyje tylko w dwóch małych, izolowanych populacjach: na zboczach doliny Dunaju koło Pasawy oraz na dawnym terenie wojskowym na Łużycach Dolnych w Brandenburgii. Gatunek ma kilka form w Turcji i na Bałkanach, ale ich status jako podgatunków jest niewyjaśniony.

> **Naturalny zasięg:** Niemcy, Austria, Czechy, Słowacja, Węgry, Włochy, Słowenia, Chorwacja, Bośnia i Hercegowina, Serbia, Czarnogóra, Albania, Macedonia Północna, Grecja, Bułgaria, Rumunia, Mołdawia, Ukraina i Turcja.

ŚRODOWISKO

Lacerta viridis żyje w otwartych, ciepłych i nasłonecznionych miejscach z kryjówkami w pobliżu: na suchych murkach, w winnicach, na skrajach lasów z korzeniami i pniakami, w zaroślach i na otwartych piaszczystych terenach. Na Łużycach Dolnych zasiedla jasne bory sosnowe na luźnym piaszczystym podłożu, gdzie jaja rozwijają się, dopóki pokrywa roślinna pozostaje otwarta. Na północnej granicy zasięgu populacje są małe i izolowane.

Na noc i w chłodnej porze roku zwierzęta chowają się w norach ziemnych. Dorosłe osobniki opuszczają zimowisko pod koniec marca i na początku kwietnia, najpierw samce, a samice kilka tygodni później. Kopulacja odbywa się w maju, a jaja składane są w norach ziemnych. W Brandenburgii samice składają jedno zniesienie w roku, dalej na południe zwykle dwa. Jaja rozwijają się powoli w chłodnej ziemi, a młode wykluwają się od końca sierpnia. Samce udają się na zimowisko około końca września, samice wkrótce potem, a młode są aktywne najdłużej, aby zdążyć przybrać na wadze przed zimą.

Zima jest zimna i trwa od czterech do sześciu miesięcy. Zwierzęta leżą całkowicie nieaktywne w niezamarzających norach ziemnych.

Hodowla

TERRARIUM

Lacerta viridis jest duża i aktywna, chętnie się wspina i wykorzystuje całą przestrzeń. Para lub samiec z dwiema samicami potrzebują terrarium wewnętrznego o wymiarach co najmniej 150 × 60 × 75 cm (długość × szerokość × wysokość), a większe jest lepsze. Terrarium 90 × 40 × 40 cm jest za małe dla dorosłych zwierząt.

Najlepszym rozwiązaniem jest terrarium zewnętrzne w pełnym słońcu o wymiarach co najmniej 2 × 1 m, skierowane na południe i z pochyłą tylną ścianą, tak aby powstały nasłonecznione zbocza. Zwierzęta mają tu światło słoneczne, naturalny rytm dobowy, chłodne noce i świeże powietrze. Części szyby lub pokrywy muszą dać się latem zdjąć, aby słońce docierało do zwierząt bezpośrednio. Wysoka, przezroczysta ściana osłania przed wiatrem i wydłuża wieczorne nasłonecznienie. W chłodnym klimacie zwierzęta mogą przebywać na zewnątrz od maja do września. Całoroczne trzymanie na zewnątrz wymaga niezamarzającego zimowiska głęboko w zdrenowanej ziemi, ale bezpieczniej jest zabrać zwierzęta do środka na zimowlę, w której można kontrolować temperaturę (patrz Temperatura). W klimacie północnoeuropejskim nie można liczyć na to, że jaja wyklują się na zewnątrz, więc muszą trafić do inkubatora.

Urządź terrarium z mieszanką suchego i lekko wilgotnego podłoża: piasek i żwir w suchej części oraz warstwa ziemi o głębokości 5 cm w wilgotnej części. Płaskie kamienie, pniaki, kawałki kory i gałęzie zapewniają miejsca do wygrzewania i kryjówki, a rośliny takie jak lawenda, tymianek i bluszcz dają osłonę. Tylną ścianę można wyłożyć korą, aby zwierzęta mogły się wspinać. Pokrywa musi być szczelna i z siatki, bo zwierzęta wspinają się aż do niej. Najlepiej zrób kryjówki na obu końcach.

Samica, która ma złożyć jaja, potrzebuje miejsca z luźną, lekko wilgotną ziemią. Zagłębienie o głębokości ok. 10 cm wypełnione torfem, ziemią i piaskiem i przykryte płaskim kamieniem łatwo przeszukać, gdy trzeba wyjąć jaja. Jeśli samica nie ma odpowiedniego miejsca, kopie po całym terrarium i może dojść do zatrzymania jaj.

Trzymaj tylko jednego samca w każdym terrarium. Najwyżej dwie samice mogą z nim mieszkać, a terrarium musi mieć wiele kryjówek, aby podporządkowana samica mogła się wycofać.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

TEMPERATURA

Lacerta viridis uwielbia słońce, a aktywne zwierzęta w naturze mają temperaturę ciała około 34 °C. Miejsce do wygrzewania powinno mieć temperaturę powierzchni 38-45 °C, mierzoną termometrem na podczerwień, a powietrze w pozostałej części terrarium ma w dzień 22-30 °C, tak aby istniał wyraźny gradient od ciepłego do chłodnego końca. Używaj lamp punktowych skierowanych na płaskie kamienie i zabezpiecz żarówki przed kontaktem.

W nocy temperatura może spaść do 12-18 °C. Odpowiada to naturalnemu ochłodzeniu na zewnątrz i chłodnemu pokojowi. Nocne ogrzewanie nie jest potrzebne.

Zimowla jest konieczna i stanowi warunek rozmnażania. W naturze zwierzęta zimują od czterech do sześciu miesięcy. W niewoli światło i ciepło ogranicza się stopniowo przez kilka tygodni od września-października. Karmienie się przerywa, ale zwierzęta trzyma się w temperaturze powyżej 13 °C przez co najmniej dwa tygodnie po ostatnim posiłku, aby jelita były puste, zanim temperatura zostanie obniżona do 4-6 °C na 8-12 tygodni. Najbezpieczniejsza jest lodówka bez zamrażalnika lub zimna, niezamarzająca piwnica z dwoma termometrami. Zwierzęta leżą w pojemniku z lekko wilgotną, nie mokrą, ziemią, piaskiem i liśćmi, aby mogły się zakopać. Muszą być dobrze odżywione późnym latem i jesienią oraz zdrowe i wolne od roztoczy i robaków jelitowych (patrz Zdrowie). Na zewnątrz zwierzęta zimują w rurach lub komorach sięgających co najmniej 40 cm w głąb zdrenowanej ziemi, a przy silnych mrozach teren przykrywa się 20 cm słomy lub liści; w klimacie północnoeuropejskim to rozwiązanie jest niepewne. Zimowlę kończy się, ponownie zwiększając temperaturę i światło. Zobacz też temat o zimowli.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza powinna wynosić 40-60 %, z nieco wilgotniejszą i suchą częścią, aby zwierzęta mogły same wybierać. Terrarium musi mieć dobrą wentylację, a podłoże nie może być stale mokre, bo powoduje to problemy skórne i roztocza.

Zwierzęta dużo piją, zwłaszcza po zimowli i w upalnych okresach, a po zimowli często piją przez wiele dni, zanim zaczną jeść. Postaw płaską miskę z wodą i wymieniaj wodę codziennie. Od czasu do czasu zraszaj rośliny i kamienie, aby zwierzęta mogły zlizywać krople.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Lacerta viridis jest aktywna w dzień i wygrzewa się codziennie przez kilka godzin, dlatego potrzebuje silnego światła i UVB. Na zewnątrz UVB pochodzi ze słońca. W pomieszczeniu stosuje się świetlówkę UVB dla strefy Fergusona 3 nad miejscem do wygrzewania, tak aby zwierzę otrzymywało indeks UV 3-5 na wysokości grzbietu; odległość ustala się miernikiem UV. Szkło zatrzymuje UVB, więc świetlówka musi być umieszczona wewnątrz terrarium lub nad siatką.

Długość dnia zmienia się z porą roku: 9-12 godzin ze świetlówkami, a lampa grzewcza włączona przez 5-7 godzin w środku dnia. Jesienią światła musi ubywać, a wiosną przybywać, inaczej zwierzęta nie wejdą w rytm zimowli. Wymieniaj świetlówki UVB zgodnie z zaleceniami producenta.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Lacerta viridis żywi się chrząszczami, szarańczakami, gąsienicami, muchami, ćmami, pająkami, dżdżownicami, prosionkami, ślimakami i innymi drobnymi zwierzętami, a duże osobniki zjadają także małe jaszczurki. Nowo narodzone myszy bywają zjadane, ale nie są konieczne.

Podawaj zróżnicowaną dietę: świerszcze, szarańczaki, mączniki, karaczany, gąsienice, muchy, dżdżownice i małe ślimaki, w rozmiarach, które zwierzę może połknąć w całości. Owady karmowe same muszą być dobrze odżywione. Opylaj pokarm wapniem, a od czasu do czasu preparatem witaminowym z D3, częściej, jeśli zwierzęta nie mają UVB. Pokruszona sepia na podłożu daje dodatkowy wapń.

Młode karmi się codziennie małymi świerszczami i innymi drobnymi owadami. Dorosłe karmi się co drugi dzień w sezonie aktywności, tyle, ile zjedzą w ciągu kilku minut. Po zimowli zwierzęta przez pierwsze tygodnie jedzą niewiele. Późnym latem i jesienią karmi się je obficie, aby miały rezerwy na zimę. Przez resztę roku unikaj nadwagi.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Lacerta viridis jest szybka, czujna i płochliwa. Nowe zwierzę długo się aklimatyzuje i do tego czasu chowa się przy każdym zbliżeniu. Karmienie pęsetą buduje zaufanie. Unikaj chwytania zwierzęcia, bo w stresie odrzuca ogon.

Samce są terytorialne i walczą zaciekle, więc w terrarium może mieszkać tylko jeden samiec. Samice mogą być wobec siebie agresywne, zwłaszcza wiosną i gdy noszą jaja, a ciężarna samica może bronić miejsca składania jaj tak zaciekle, że inne zwierzęta trzeba odłowić. Para lub samiec z dwiema samicami w dużym terrarium z wieloma kryjówkami są możliwe; para jest najbezpieczniejsza. Samiec w okresie godowym ściśle podąża za samicą i może ją gryźć, więc sprawdzaj, czy samica nie ma ran.

Gatunek nie powinien dzielić terrarium z innymi gatunkami. Przenoś zwierzęta jak najrzadziej, bo przeprowadzka je stresuje i zmniejsza szanse na rozmnożenie.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samiec ma większą głowę, wyraźniejsze pory udowe i szerszą nasadę ogona niż samica, a w okresie godowym widać niebieskie gardło. Samica jest często jaśniej zielona z jasnymi liniami. U młodych płeć można rozpoznać dopiero po kilku miesiącach, a pomyłki są częste.

Gatunek osiąga dojrzałość płciową w wieku 1-3 lat; w populacjach południowych najwcześniej. Młode trzymane przez zimę w cieple zamiast zimowania rosną szybciej i wcześniej dojrzewają, ale zaburza to roczny rytm zwierząt i nie jest zalecane. Do rozmnażania używaj tylko zdrowych, w pełni dorosłych samic.

GODY I KOPULACJA

Kopulacja następuje po zimowli. Po zimowli zwierzęta są ospałe i dużo się wygrzewają; samiec budzi się pierwszy, samica kilka tygodni później. Samiec przechodzi linienie i przybiera szatę godową. Kopulacja zaczyna się, gdy oboje są aktywni, zwykle ok. jednego do trzech tygodni po przebudzeniu samicy. Samiec zbliża się do samicy, trąca ją w boki i wgryza się w jej ogon, podczas gdy ona go ciągnie. Następnie zmienia uchwyt na bok i dochodzi do kopulacji.

Może nastąpić kilka okresów godowych po sobie, często po każdym zniesieniu. Obserwuj zwierzęta przez pierwsze dni i rozdziel je, jeśli samica odniesie rany.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jaja 2-4 tygodnie po kopulacji. Zniesienie liczy 4-24 jaja, najczęściej 5-13; młode samice składają najmniej. W naturze samica składa 1-2 zniesienia w roku, ale w terrarium wiele samic składa więcej.

Trzy do pięciu dni przed złożeniem jaj samica kopie po całym terrarium, a tuż przed złożeniem kopie celowo w jednym miejscu. Musi tam być luźna, lekko wilgotna ziemia. Wyjmij jaja, gdy tylko zostaną złożone, bo deszcz może spowodować ich gnicie, a upał może je wysuszyć. Samica może bronić miejsca składania jaj, więc zachowaj ostrożność.

INKUBACJA

Jaja umieszcza się w wilgotnym podłożu, np. wermikulicie, w zamkniętym pojemniku z niewielką wentylacją, tak aby nie leżały w wodzie. Temperatura inkubacji wynosi 26-28 °C i przy niej wyklucie następuje po 70-100 dniach, w naturze w Brandenburgii dopiero po 81-132 dniach. To dłużej niż u *Lacerta bilineata*, od której zapożyczono temperaturę inkubacji.

Zdrowe jaja są jędrne i pełne, często z różowawym odcieniem; jaja z wieloma wgnieceniami są często niezapłodnione.

ODCHÓW MŁODYCH

Młode ważą przy wykluciu około 1 g i zaczynają polować po dwóch-trzech dniach. Podawaj małe świerszcze, małe mączniki, prosionki i plankton łąkowy, opylone wapniem.

Trzymaj młode w małym, suchym i ciepłym terrarium z piaskiem, płaskimi kamieniami, suchą trawą i miską z wodą. Lampa punktowa 25 W utrzymuje ciepło, a długość dnia wynosi 12 godzin. Suche terrarium ogranicza problemy z roztoczami i kleszczami. Młode mogą gryźć się nawzajem w ogony, więc pomagają liczne kryjówki i najlepiej kępy trawy. Płeć zwykle można rozpoznać po kilku miesiącach.

Gdy młode są w połowie dorosłe, można je przenieść do większego terrarium lub na zewnątrz. Małe lub słabe młode nie powinny zimować w pierwszym roku, lecz pozostać aktywne i karmione.

Zdrowie i częste błędy

Większość problemów wynika ze zbyt małej ilości ciepła, zbyt małej ilości UVB, jednostronnej diety lub zbyt małej przestrzeni. Typowe to:

- Choroba kości przy zbyt małej ilości UVB i wapnia. Zapewnij UVB lub słońce i opylaj pokarm.
- Roztocza i kleszcze, zwłaszcza przy wilgotnym podłożu i na zewnątrz. Utrzymuj suche podłoże i oglądaj zwierzęta przy każdym karmieniu.
- Robaki jelitowe i inne pasożyty. Nowe zwierzęta muszą przejść kwarantannę, a badanie kału u weterynarza przed zimowlą to dobry pomysł.
- Rany po walkach lub kopulacji. Rozdziel zwierzęta, jeśli pojawią się rany.
- Utrata ogona. Ogon odrasta, ale zamiast kręgów ma chrzęstny pręt.
- Nieudana zimowla: wychudzone, chore lub zimowane w zbyt wysokiej temperaturze zwierzęta mogą umrzeć. Jeśli zwierzę jest chore lub ma niedowagę, nie powinno zimować.
- Problemy ze złożeniem jaj, jeśli brakuje odpowiedniego miejsca. Samica jest niespokojna i kopie; jeśli osłabnie, udaj się do weterynarza.

Lacerta viridis dożywa w niewoli do około 10 lat.

Zdrowe zwierzę ma czyste oczy, pełną nasadę ogona, gładką skórę i dobry apetyt. Udaj się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę nie je, traci na wadze, oddycha z otwartym pyskiem lub jest ospałe.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.